

Reseñas • Reseñas • Reseñas • Reseñas

PARDO-COY, R. y OLTRA-ALBIACH, M. (coord.).

Educación en la diversidad: investigación y activismo en las aulas

Barcelona: Octaedro, 2022.

Sota la coordinació de Pardo-Coy, Rosa i Oltra-Albiach, Miquel A., professors i investigadors de la Facultat de Magisteri i membres del Grup EDi (Educació i Diversitat LGTBIQ+) i

del Grup ELCIS (Educació Lectora, Literària, Lingüística, Cultura i Societat), en aquesta publicació es recullen un total de deu col·laboracions dividides en tres seccions: *Estudis i Investigacions*, *Estudis Aplicats i Propostes* i *Experiència d'aula* al voltant del tema de la diversitat.

Pel que fa al propòsit general de l'obra, aquesta aborda la temàtica de la diversitat, en totes les seues dimensions, i es planteja com una necessitat imperant en la societat actual i en el sistema educatiu perquè, tot i els avanços que en matèria legislativa s'han produït en els darrers anys, malauradament les dades d'assetjament escolar cap a les persones LGTB+ o les amenaces de determinats grups polítics per acabar amb aquestes lleis, ens mostren que encara queda molta feina a fer. Per aquestes raons resulta imprescindible que l'educació

per a la diversitat figure com a contingut transversal en tots els nivells educatius i, de manera prioritària, en els currículums de formació dels futurs i les futures docents.

Pel que fa a l'estructura de llibre, després del pròleg on els coordinadors situen les premisses de la publicació i ens un tast de cadascuna de les col·laboracions, en la primera part apareixen quatre estudis teòrics en els quals es fixen les claus bàsiques per abordar el fenomen multidimensional de la diversitat. Trobem, en primer lloc, el capítol d'Anna Devís (UV) que uneix la interculturalitat i la diversitat des de la perspectiva de la literatura popular en el seu estudi *Diversidad y sincretismo en la literatura popular: los estereotipos de género presentes en la literatura ashéninka del Perú*. Algunes de les conclusions que s'hi poden extreure són: la importància de la literatura popular com a instrument per a l'adquisició de les competències ètiques i culturals, junt a l'estètica i literària dins del que seria la competència global d'educació literària. I la necessitat d'assegurar la presència d'aquesta literatura en les aules per estimular la competència intercultural, doncs els símbols i mites particulars de les diverses cultures pertanyen, també, a l'imaginari cultural col·lectiu.

En el segon capítol Sergio Paterna (UV) *La normalización de lo queer en las series televisivas* destaca l'enorme influència de les sèries televisives nord-americanes en la nostra societat i assenyala que en les darreres dècades s'ha reivindicat la del ser homosexual com una opció igual de vàlida que

l'heterosexual i ha aparegut un tipus de masculinitat no-normativa com a modalitat integradora. De cara al futur, s'intueix que les relacions homosexuals i no-normatives seran molt més explícites, sobretot, pel que fa a personatges homosexuals i bisexuals cisgènere, però encara queda molt de camí a recórrer pel que fa als personatges transgènere i transsexuals, que sols podran aconseguir la seua visibilització a mesura que siguen respectats els seus drets polítics com a ciutadans de ple dret.

En la tercera col·laboració, Ahmed Haderbache (Universitat Internacional de València – VIU), descriu la història social i política de la malaltia de la SIDA a França del 1981 al 1989 per denunciar aquesta etapa ignominiosa de silenci que dona origen a la serofòbia. Finalment, per tancar les investigacions d'aquesta primera part, Carlos Navarro-Carrascosa (UJI) presenta el seu treball sobre el tractament de les paraules referencials LGTB+ en les obres lexicogràfiques en llengua espanyola. En ell destaquen alguns elements en què encara es detecten restes d'homofòbia (malauradament encara present en la societat) i el sexisme. I se suggereixen algunes propostes per evitar aquests tractaments discriminatoris.

La segona part del llibre apareixen tres estudis aplicats que llancen propostes per promoure actituds favorables cap a les famílies homoparentals (Sonia Renovell – Florida Universitària – Centre adscrit a la UV), la prevenció de l'assetjament LGTBfòbic (Sandra Molines – Florida Universitària) i la necessària adaptació dels espais escolars (banys i vestuaris) per al col·lectiu de persones *trans* a càrrec dels membres del Grup AFES – Activitat Física, Educació i Societat, de la Universitat de

València. Totes tres propostes van en la línia de promoure una valoració positiva de la diversitat en les aules i plantejar solucions que eliminen prejudicis, discriminacions i situacions de violència verbal o física.

Finalment, en la tercera part, s'hi presenten tres experiències pedagògiques realitzades en les aules. Guillermo Soler-Pérez (Universitat d'Alacant) exposa l'experiència *Pedagogía queer en las aulas, una experiencia posible en la educación pública valenciana*. En ella planteja que les àrees de Llengua i Literatura de l'educació secundària poden convertir-se en un espai idoni per treballar la diversitat i així fa la proposta que en els plans lectors dels instituts s'incorpore de manera sistemàtica un apartat dedicat a la lectura feminista i LGTB+. Tot fent una recomanació de lectures per als l'ESO i el batxillerat. D'altra banda, les professores Pilar Ortega i Sandra Molines (Florida Universitària) ens aporten una experiència del treball sobre la diversitat realitzada, es tracta d'una experiència en el transversalització en el tractament de la coeducació i la diversitat sexo-genètica desenvolupada mitjançant una sèrie de tallers pràctics en el Cicle Formatiu de Grau Superior d'Educació Infantil. Finalment, Ana Chover (Florida Universitària), Rosa Pardo i Miquel Oltra (UV) descriuen l'experiència *Piratrans Carabarro*, que uneix la literatura infantil LGTB+ i la pedagogia del titella en un projecte integrat que contribueix a la formació lectora i literària de les i els estudiants dels Grau de Mestre/a d'Educació Infantil.

Com a conclusió, cal destacar l'enorme riquesa d'aquest monogràfic que, per la seua varietat i profunditat, consisteix un manual imprescindible i una guia per a la construcció de paradigmes més justos i igualitaris, on l'acceptació -per part dels

docents- del cabdal de riquesa que suposa la diversitat. Aquesta obra contribueix a l'objectiu necessari de dissenyar pràctiques pedagògiques que aborden la diversitat i la diferència des del respecte i l'acceptació. Propostes que contribueixen a convertir les aules i els centres educatius en espais acollidors, sense violència, on tot l'alumnat -divers i diferent- pugui sentir-se lliure, relacionar-se en igualtat i créixer col·lectivament, per poder realitzar-se en plenitud sense por, discriminacions ni opressions.

Francesc Rodrigo Segura
Universitat de València (Espanya)